

CURS DE LENGUA VALENCIANA

PART 1ª

INDEX

-> Ortografia CH,IG,G,J,B,P,S,SS,C,Ç,S,Z,D,T,V,F,L,LL...	pags. 3 a 5
-> El Verp	pags 5 a 20
-> Els pronoms	pags 20 a 22
-> Eixercicis de repàs	pags 22 a 27

Ortografia de CH, IG, G, J, B, P, S, SS, C, Ç, S, Z, D, T, V, F, L, LL, Y, M, N, NY, R, RR, X, H

El sò palatal africacat sort, per a entendre's: la *che forta*, la grafiem aixina: **ch**, en principi i mig de paraula, i **ig** i **g** a final de paraula. Eixemples: chicono, enchís, roig (esta darrera o última sonaria en un únic colp de veu i no com fan alguns que no coneixen el valencià escrit: ro-ig, puix la *i* no sona, millor dit no ha de pronunciar-se, ¿no sé si m'explicat be?), caprig (la *g* té ací el sò de *che forta* i no de *g*). **Ch** a final de paraula sona *k*: March (mark).

El sò velar oclusiu sonor, per a entendre's: el sò castellà de *ga*, *gue*, *gui*, *go*, *gu*. Sense problemes, ¿no?. Puix este sò el grafiem: **g** davant de *a*, *o*, *u* i **gu** davant de *e*, *i*. Esta clar que la *u* del dígraf *gu* no ha de sonar, a no ser que porte els dos puntets o dièresis damunt: *gü*. Eixemples: engolir, foguer, antiga, glop, esguitar, ungüent. ¡Atenció!, en posició final sempre escriurem *c*: fòc, castic, llarc...

El sò palatal africacat sonor, per a entendre-nos, el sò de la *ch suau*, que ha desaparegut del valencià apichat (el que es parla en la part central del Regne), pero no en el valencià septentrional i meridional (la part nord i sud respectivament). Com imagine que el coneixeu be, no cal explicar-lo massa. El grafiem aixina: **g** i **j**, segons vaja darrere una *e* o *i*, i en eixe cas escriuríem *g*, o una *a*, *o*, *u*, i en este cas escriurem *j*, de totes maneres hi ha alguna que atra excepció ad açò que acabe de dir. Eixemples: giner, genoll, marejol, plaja, objecte, jerarca (estes dos darreres formen part de les excepcions que he dit adés, i les que següixen també), jerarquia, jeroglífic, Jesús, Jeroni, majestat...

El sò billavial sonor, o dit d'una atra manera: el sò de la *be alta*, com diuen en castellà, el grafiem aixina: **b**. Eixemples: bassa, balafiar, embenar... Esta grafia mai la posarem a final de paraula, per ad això tenim la grafia **p** (sò billavial oclusiu sort). Esta podrà anar a principi: pantaix, en mig: captar, o a final de paraula: cep, verp...

El sò alveolar sibilant sort, per a entendre-nos, la esse sorda, que no sona, millor dir, que sona molt poquet, un sò curt: El grafiarem aixina: **s**, **ss**, **c**, **ç**. Un fum d'eixemples:

- En **ss**: pressió, passejar, passeig, passar, passage, passiu, impassible, passera, possible, possibilitar, necessari, necessitat, innecessari, omissió, omissiu, comissió, dimissió, transmissió, missió, admissió, massa, massage, massificar, amassador, fossa, fòssil, fossar, fossilisar, fosser, espessa, espessar, desespessar, compressió, pressió, pressionar, compressible, compressiu, compressor, escissió, rescissió, abscissa, essència, provessó, professió, professor, confessió, colossal, classificació,

clàssic, classe, recessió, processat, successió, concessió, excessiu, accessori, fracassar, cassar, cassació, accessible, bessó, bessonada, regressió, transgressió, agressió, ingressar, progressar, congressiste, bossa, mossegar, travessar, assistir, assimilar, associar, assessorar, dessalar, dissenyar, dissolució...

- En **s**: antesala, consentit, sentir, asepsia, ase, Àsia, asil, sil·làbic, bisecció...
- En **c**: a la qual han de seguir les vocals e i i, perquè si ne segueixen unes altres (a, o, u) sonaria *k*: cent, posició, ranci, Horaci, forcejar...
- En **ç**: audaç, feliç, pastiç, canyiç, manaç, palliça, veloç, març, braç...

El sò alveolar fricatiu sonor, la esse sonora, també perduda en el valencià apichat, se grafia aixina: **s** i **z**. Eixemples: desori, casa, cosir, princesa, anglés, sastresa, colze, donzella...

El sò velar oclusiu sort, se grafia en les següents lletres i dígrafs: **c**, **q**, **k**, **qu** (la *u* no sona si va darrere una *e* o *una i*, a no ser que duga damunt una dièresis o vaja seguit per *a*, *o*) i *ch*. És el sò de la *k* de "kilo". Eixemples: quilo, kaiser, correr, prec, rec, sanc, Bosch, Alberich, coure, fosc, taca, amic, poqui, blanques, eqüestre, oblicu, quotidià, quasi...

El sò dentoalveolar oclusiu sort el grafem en la lletra **t**, i el desntoalveolar oclusiu sonor en la lletra **d**. ¡Atenció!, mai escriurem ni *d* ni *b* a final de paraula. Eixemples: nort, educant, fecunt, acit, plogut, tret, dut, adjudicar, admetre, tancada, menjada (fonèticament hem de pronunciar: tancà, menjà), dragó, lladre...

El sò llavidental fricatiu sonor el representem per mig de la grafia **v** (un atra sò perdut en el valencià apichat). Eixemples: verí, covart, avet, advocat, avorrir, avort, canvi, espavilat, bava, esvelt, màvil, prova, povable, haver, estalvia... La **v** mai l'escriurem a final de paraula, en el seu lloc ficarem *f*.

El sò llavidental fricatiu sort se grafia **f**: finestra, aforrar, baf...

El sò líquit, lateral, alveolar, sonor el grafem: **l**. Eixemples: líquit, labial, ladí, latitut, alt, finestral...

El sò líquit, lateral, palatal, sonor el grafem: **ll**. Eixemples: lluna, llengua, llop, llaç, bolletí, palla, desenroll...

El sò fricatiu, palatal, sonor el grafem: **y**. eixemples: yo, yayo, epopeya, Pompeyus Fabra. Forma part també del dígraf *ny*.

El sons nassals sonors se representen per **m**, **n**, **ny**. Eixemples: pont, nino, gamba, circumferència, nyespla, any...

El sò alveolar vibrant alveolar sonor pot ser simple, és dir, el sò d'una *r suau*, o múltiple, el sò d'una *r* que resona més. Eixemples del primer ne són estos següents: voler, lloguer, ciri, sur, cuinar, sucre, padrí... I eixemples del segon: roda, rialla, somriure... L'escriptura de la **rr** serà sempre en posició intervocàlica: correlació, arreu...

El sò prepalatal fricatiu sort, se grafia **x**. Eixemples: Xàtiva. eixàrcia, calaix, peixcar, texts, eixèrcit, examen, exacte (en estes darreres paraules sonaria *ks*)...

La **h** no representa cap de sò. L'escriurem en prefixos grecs o llatins: higrometria, hipocresia, hemeroteca, hepatitis, hematoma... O en les paraules que ya la tenen des del seu orige com ara: cohabitar, deshonest, hora, vehícul, hort, haver... També en les paraules derivades del llatí *octo*: huit, huitanta, diuit, huitantena.

EL VERP

És la part dinàmica de l'oració i representa les diferents classes d'accions que du el subjecte en la seua ment i que pot realisar o patir. Eixemples: *Yo menge. Yo me caic.*

De la classificació dels verps que du la Gramàtica, lo que més m'interessa que sapiau és:

- Lo que significa un verp *transitiu* i *intransitiu*. El primer és el que precisa d'un objecte directe per a completar el seu significat. Les oracions en verps transitius se denominen *oracions transitives*. Eixemples: *El chiquet llança la pilota al jardí. Tica trau aigua del pou.* El segon, el verp intransitiu, és que té un significat complet, no precisa d'un complement d'objecte directe per a completar la seua significació. Les oracions en verps intransitius se nomenen *oracions intransitives*. Eixemples: *Ells viuen* (podem afegir lo que siga, pero no és precís per a completar el significat del verp, per eixemple: *Ells viuen en Morella*). El verp *vindre* és intransitiu, no precisa objecte directe per a completar el seu significat: *Ells venen* (d'a on siga). En el verp *ocórrer* passa lo mateix: *Ocorregueren coses horribles* (han ocorregut siga com siga).
- L'atra modalitat de verps que vullc destacar són els *auxiliars*: són verps que han perdut total o parcialment el seu significat en combinar-se en formes no personals, formant part de les perífrasis verbals: VINDRE A+INFINITIU: *Açò ve a costar uns doscents euros.* HAVER DE + INFINITIU: *Hem d'aclarir este embolic.* CALDRE+INFINITIU: *Cal anar a vore als yayos.* DEURE DE+INFINITIU: *Deu d'estar al caure...* o auxiliant a un altre verp com ara els verps HAVER i SER: *He comprés lo que m'has dit. El llibre és llegit per Cento.*

L'acció del verp pot estar exposada de modo:

- objectiu: INDICATIU. Eixemple: *Ahir doní la lliçó.*

- subjectiu: SUBJUNTIU. Este modo nos indica **possibilitat, dubte, improbabilitat, desig**, etc. És un modo d'interpretació, utilisant-lo el parlant per a fer una **apreciació** sobre la realització o les possibilitats de realització de l'acció. **Eixemple:** *Que açò bullga uns vint minuts* (en este cas expressa desig).
- IMPERATIU, manifestant imposició, manament, prec, petició, consell. Eixemple: *Menja i calla.*

L'acció verbal pot:

- realisar-la una (singular) o vàries persones (plural), o be *yo* o *nosatres* (1ª persona, el que parla), *tu* o *vosatres* (2ª persona, a qui parle) o *ell/ella* o *ells/elles* (3ª persona, de qui parle).
- trancórrer en el PRESENT: *Yo lligc*; en el PASSAT: *Yo llegia*; o en el FUTUR: *Yo llegiré*.

La flexió verbal comprén uns temps simples i uns temps composts.

ELS TEMPS SIMPLES DEL MODO INDICATIU:

- **PRESENT.** Mostra els fets en el seu **moment actual**: *Yo lligc el Tirant*; pero també pot indicar una **acció habitual**: *Tots els dies entre a treballar a les huit*; un present **històric**: *En 1333 Vinatea defén els drets forals davant el rei Alfons II el Benigne*; un **futur**: *Despusdemà anem a vore una obra de teatre en valencià*; un valor **intemporal**: *La Renaixença valenciana és del XIX*; o **imperatiu**: *Feu lo que s'ha de fer*.

Els verps acabats en **-ar**, és dir, de la 1ª conjugació, afigen a la raül del verp les terminacions corresponents a les d'este temps: *-e, -es, -a, -em, -eu, en*. Eixemples: *Yo ensomie, tu ensomies, ell/ella ensomia, nosatres ensomiem, vosatres ensomieu, ells/elles ensomien* (Enrecordeu-vos que els verps acabats en *-iar* la *i* i la *a* formen hiat, és dir, *en-so-mi-e* té quatre sílabes. Açò en este verp se veu molt clar, pero no en el verp *canviar*, puix pronunciem *cánvie* (l'accent que du la *a* no és ortogràfic, sino més be fonètic), perque fem diftonc en la *i* i la *a* a l'estil castellà, en lloc de *canvíe*, que seria lo correcte en valencià).

Els verps acabats en **-er**, en el cas dels purs (témer, rompre, véncer, tórcer, convéncer, esprémer, prémer...) tindrien les següents terminacions: *Ø, -s, Ø, -em, -eu, -en*. Eixemple: *Yo tem, tu tems, ell/ella tem, nosatres temem, vosatres temeu, ells/elles temen*. I en el cas dels velarisats (córrer, recórrer, nàixer, créixer, meréixer, socórrer, paréixer, permanéixer...): *-c/-ec, -s/-es, Ø/-e, -em, -eu, -en*. Eixemple: *Yo córrec, tu corres, ell/ella corre, nosatres correm, vosatres correu...*

Els verps acabats en **-ir**, en el cas dels purs no velarisats tindrien les següents terminacions: *Ø, -s, Ø, -im, -iu, -en*.

Eixemple: Yo sent, tu sents, ell/ell sent, nosatres sentim, vosatres sentiu, ells/elles senten. Les terminacions dels purs velarisats serien: *-c, -s/-es, Ø, -im, -iu, -en*. Eixemples: Yo afigc. Tu afiges. Ell/ella afig. Nosatres afehim. Vosatres afehiu. Ells/elles afigen. Yo engulc, tu enguls, el/ella engul, nosatres engolim, vosatres engoliu, ells/elles engulen. I les dels incoatius: *-ixc, -ixes, -ix, -im, -iu, -ixen*. Eixemple: patixc, patixes, patix, patim, patiu, patixen.

Tenim presents irregulars: En els verps acabats en *ar*: Estic, estàs, està, estem, esteu, estan. Vaig, vas, va, anem, aneu, van. En els acabats en *-er/re*, tenim com a més representatius els següents: He, has, ha, havem/hem, heu/heu, han. Faç/faig, fas, fa, fem, feu, fan. Soc, eres, és, som, sou, són. Dic, dius, diu, diem, dieu, dien. Sé, saps, sap, sabem, sabeu, saben. Naixc, naixes, naix, naixem, naixeu, naixen. Duc, dus, du, duem, dueu, duen. Cap, caps, cap, cabem, cabeu, caben. I en els acabats en *-ir*: Vist, vistes/vists, vist, vestim, vestiu, visten. Muic/morc, mors, mor, morim, moriu, moren. Cusc, cuses, cus, cosim, cosiu, cusen. Cullc, culls, cull, collim, colliu, cullen. Oigc/oig, ous, ou, oïm, oïu, ouen. Lligc, lliges, llig, llegim, llegiu, lligen. Tinc, tins, tiny, tenim, teniu, tinyen. Ixc, ixes, ix, eixim, eixiu, ixen.

- **PRETÈRIT IMPERFECTE**. Indica una acció en el passat **no acabada**, o que es fea en **regularitat**, o be per a **descriure** coses o persones en el passat. Eixemple: *Abans anàvem més al cine* —acció contínua Els verps acabats en *-ar* afigen a la raïl del verp les següents terminacions: *-ava, aves, -ava, -àvem, -àveu, -aven*. Eixemple: Raonava, raonaves, raonava, raonàvem, raonàveu, raonaven. La 2^a (*-er/-re/-r*) i 3ª conjugació (*-ir*), afigen a la raïl del verp les desinències següents: *-ia, -ies, -ia, -íem, -íeu, -ien*. Eixemples: Temia, temies, temia, temíem, temíeu, temien. Yo afegia. Tu afegies. Ell/ella afegia. Nosatres afegíem. Vosatres afegíeu. Ells/elles afegien. Existixen irregularitats:

- Hi ha verps que canvien la *-u-* per la *-v-*, com ara: beure (bevia...), escriure (escrivia...), viure (vivia...), moure (movia...).

- Els acabats en *-dre*, lleven tota esta terminació per a fer l'imperfecte: estendre>estenia..., tindre>tenia..., vindre>venia... (vindre i tindre, canvien la vocal de la raïl: la *i* per *e*) perdre>perdia... (conserva la *-d-* de la raïl), prendre>prenia..., oldre>olia..., caldre>calia, calien (és un verp defectiu), valdre>valia..., vendre>venia..., etc.

- Alguns verps eliminen la *-u-* de la raïl (creure, plaure, traure, jaure, cóure...), fent l'imperfecte en una *-ï-* (en dièresis), a excepció de la 1^a i 2ª persona del plural que duran accent gràfic. Eixemples: Creïa..., coïa..., incloïa..., reïa/ria... (*Riure* presenta una segona modalitat excepcional). Dia, dies, dia, díem, díeu, dien. Duya, duyes, duya, dúyem, dúyeu, duyen. Feya, feyes, feya, féyem, féyeu, feyen (Estes formes són antigues i admeses per la RACV, pero les més modernes són estes: fea, fees,

fea, féem, féeu, feen). Era, eres, era, érem, éreu, eren (El verb *ser* no té res a vore en lo del canvi de la *u* per la *i*)

- **PRETÈRIT PERFECTE** simple. L'utilisarem per a accions en el passat que són puntuals. Eixemple: *Yo aní a Burriana el divendres passat*. És usat en la llengua parlada només en les comarques valencianes centrals, és dir, des del Sur de la Plana, passant pel Camp de Morvedre, Camp de Llíria, Horta de València, fins a l'Horta de Gandia i la Vall d'Albaida, tornant a reapareixer en el Baix Vinalopó o Camp d'Elig, en l'extrem meridional de la llengua valenciana. El seu us fon majoritati en la llengua antiga. Diu Voro López: *"s'associa erròneament el pretèrit perfecte simple en el subdialecte apichat, que ensordix una sèrie de consonant sonores, ya que en este dialecte té una gran vitalitat; el rebuig que patix l'apichat entre els parlants d'unes atres comarques que no apichen o mantenen la sonorificació, recolzat per la normativa anexionista catalanisant que deixa en un segon lloc l'us del pretèrit perfect simple —inexistent en català— fa que estiga retrocedint dins i fòra de la comarca* (se referix a la subcomarca de l'Horta Sur de València: Voro López i Verdejo *El parlar de l'Horta de València dins del dialecte apichat*. Ed. RACV. València 2003). Els verps acabats en *-ar* afigen a la raíl les terminacions següents: *-i, -ares, -à, -àrem, -àreu, -aren*. Eixemple: Raoní, raonares, raonà, raonàrem, raonàreu, raonaren. La 2ª conjugació (*-re/-er/-r*) afig: *-i, -eres, -é, -érem, -éreu, -eren*. Eixemple: Temí, temeres, temé, temérem, teméreu, temeren. Correguï, corregueres, corregué, correguérem, correguereu, corregueren I la 3ª conjugació (*-ir*) afig: *-í, -ires, -í, -írem, -íreu, -iren*. Eixemple: Afegí, afegires, afegí, afegírem, afegíreu, afegiren. Dorguí, dorgueres, dorgué (ací hi ha una irregularitat típica de la velarisació), dorguérem, dorguéreu, dorgueren (Dormir té una variant no velarisada: dormí, dormies, dormí, dormíem, dormíeu, dormien). Morí, morires, morí, morírem, moríreu, moriren (La variant velarisada, admesa per la RACV és: muiguí, muigueres, muigué, muiguérem, muiguéreu, muigueren). Ademés hem de tindre en conte que en alguns verps se produïxen canvis ortogràfics: *pecar>pequí, caçar>cací, pegar>peguí, pujar>pugí, adequar>adeqüí...*
- **PRETÈRIT PERFECTE PERIFRÀSTIC**: Yo vaig afegir. Tu vares afegir. Ell/ella va afegir. Nosatres vàrem afegir. Vosatres vàreu afegir. Ells/elles varen afegir. Les formes: *vaig, vares, va, varem, varèu, i varen*, són les úniques admeses per la RACV, pero no per la normativa catalanisant, que només considera normatives les següents: *vaig, vas, va, vam, vau, van*, és dir, que només admet les formes sintètiques sincopades en la 2ª persona del singular i 1^a, 2^a i 3ª del plural. La llengua antiga també ne va fer us, pero molt escàs, d'este temps verbal, i en l'àrea de predomini del pretèrit perfecte simple també és usat, sobre tot en algunes formes verbals com ara: *vaig ser* en lloc de *yo fon*, o *vaig saber* en conte de *yo sabí*. És més recomanable fer us preferencial del perfecte simple en lloc del perfecte perifràstic,

encara que haja desaparegut de la major part de la parla del valencià septentrional i meridional. Voro López diu en l'obra adés mencionada: "*Des del meu punt de vista les formes perifràstiques suponen un empobriment de la flexió, ya que es pert d'esta manera el procediment morfològic que consistix en combinar la raíl del verp en les desinències, en les quals s'expressen la persona, el número, el temps, l'aspecte i el modo*". De totes maneres no és incorrecte usar el perfecte perifràstic. Personalment pense que no queda gens mal combinar les dos formes (simple i perifràstic) en escriure un text o qualsevol cosa que no siga molt curta.

- **FUTUR SIMPLE** o **IMPERFECTE**. Indica un temps que **ha de vindre** o coses que **estan previstes que ocórreguen**: *Quan cobre te compraré el trage*; una provabilitat referida al temps present: *¿Quina hora és? No sé, seran les dotze i mija*; el resultat o conseqüència d'una acció prèvia: *Si fa sol, anirem a la plaja*. La 1^a (-ar), 2^a (-er/-re/-r) i 3^a (-ir) conjugació afigen a l'infinitiu: -é, -às, -à, -em, -eu, -an. Eixemples: Raonaré, raonaràs, raonarà, raonarem, raonareu, raonaran. Temeré, temeràs, temerà, temerem, temereu, temeran. Afegiré. Afegiràs. Afegirà. Afegirem. Afegireu. Afegiran.
- **FUTUR HIPOTÈTIC** simple o condicional simple (expressa provabilitat o possibilitat o una aproximació referida al passat: *Les bresquilles me vindrien a contar unes cent pessetes el quilo —contar té ací el sentit de costar—*; els consells, les aspiracions, els desijos: *M'agradaria anar a Moscú*; les peticions i els rebujos de cortesia: *¿T'importaria explicar-me açò?*). La 1^a, 2^a i 3ª conjugació afigen a l'infinitiu: -ia, -ies, ia, -íem, -íeu, -ien. Eixemples: Raonaria, raonaries, raonaria, raonaríem, raonaríeu, raonarien. Temeria, temeries, temeria, temeríem, temeríeu, temerien. Afegiria. afegiries. afegiria. afegiríem. afegiríeu. afegirien.

ELS TEMPS COMPOSTS DEL MODO INDICATIU:

Estos temps se formen per mig del verp auxiliar HAVER+el PARTICIPI del verp en qüestió, el que du el significat de l'acció. Per lo tant, hem de conèixer la flexió del temps simples del verp HAVER (Vore'ls en la plana següent), además del participi del verp que estem conjugant (En les planes següents també teniu els participis de la primera conjugació que acaba en -ar, de la segona en -er/-re/-r i de la tercera en -ir).

- **PASSAT PRÒXIM**. Expressa una acció passada i acabada pero en un espai de temps que encara no ha acabat. Se forma en el present d'indicatiu del verp HAVER+ el participi del verp que estem conjugant: Yo he afegit. Tu has afegit. Ell/ella ha afegit. Nosatres havem/hem afegit. Vosatres haveu/heu afegit. Ells/elles han afegit.
- **PRETÈRIT PLUSQUAMPERFECTE**. Se forma en el pretèrit imperfecte del verp HAVER + el participi del verp en qüestió: Yo havia afegit. Tu havies afegit. Ell/ella havia afegit. Nosatres havíem afegit. Vosatres havíeu afegit.

- Ells/elles havien afegit.
Flexió del verb HAVER.

INDICATIU				
Present	Imperfecte	Perfecte	Futur	Hipotètic
he	havia	haguí	hauré	hauria
has	havies	hagueres	hauràs	hauries
ha	havia	hagué	haurà	hauria
havem /hem	haviem	hagérem	haurem	hauríem
haveu / heu	havíeu	haguéreu	haureu	hauríeu
han	havien	hagueren	hauran	haurien

FORMACIÓ DEL PARTICIPI:

I. Dels verbs acabats en *-ar*: afegint al radical de l'infinitiu les terminacions *-at*, *-ada*. *-ats*, *-ades*. Exemples: trobat, amat, donat, anat, estat, rallat, creuat. pouat, estalviat, aforrat, canviat, desbalafiat, aveat, avalotat, alçat, bellugat, corbat, rastollat, atollat, apreat, calfat..

II. Dels verbs acabats en *-er/-re/-r*: afegint a la raül de l'infinitiu la terminació *-ut*. No obstant, ací en este grup hi ha prou irregularitats i variants:

- Els verbs velarisats normalment tenen un participi velar: valdre>val**g**ut; meréixer>mereix**c**ut.
- Els verbs acabats en *-andre*> *-às* (romandre>romàs. Este verb és arcaic i ha desaparegut totalment del valencià actual, pero encara s'usa a nivell lliteràri).
- Els acabats en *-endre*>*-és* (atendre>atés; comprendre>comprés; encendre>encés; defendre>defés. Excepcions: *vendre*>*venut*; *cerndre*>*cernut*).
- En *-indre/-ànyer*>*-gut* (tindre>tingut; vindre>vingut; pertànyer>pertanygut; plànyer>planygut; obtindre>obtingut i obtés...).
- En *-ondre*>*-ost* (pondre>post; propondre>propost; dispondre>dispost; opondre>opost; supondre>supost...).
- En *-ényer*>*-et* (estrényer>estret; constrényer>constret. Excepcions: *fényer*>*fenygut* o *fenyut*; *acontényer*>*acontés*).
- En *-oldre*>*-olt* (absoldre>absolt; moldre>mòlt. Excepcions: *soldre*>*solgut*; *oldre*>*olgut*; *doldre*>*dolgut*).

Més excepcions:

- *metre*>*més* (i derivats: emetre>emés; cometre>comés; ometre>omés; prometre>promés...).
- *tòrcer*>*tort* / *torçut*.
- *fondre*>*fos*.
- *cloure*>*clos*.
- *còure*>*cuit* (de còure el menjar) / *cogut* (de còure una ferida).

- *dir>dit.*
- *dur>dut.*
- *escriure>escrit.*
- *fer>fet.*
- *riure>rist.*
- *traure>tret. distraure>distret.*
- *viure>vixcut.*
- *vore>vist.*
- *conéixer>conegut / coneixcut.*

III. Dels verbs acabats en *-ir*: afegint a la raïl de l'infinitiu la terminació *-it*. No obstant, hi ha uns pocs que ademés del participi regular ne tenen un altre particular que normalment funciona com a substantiu. Eixemples: *imprimir>imprimit / imprés; oferir>oferit / ofert* (la segona forma és l'antiga i en un total desús hui en dia). Participis irregulars d'este grup són: *cobrir>cobert; morir>mort; obrir>obert.*

- **PRETÈRIT PERFECTE COMPOST.** Expressa un fet passat i acabat pero de manera immediata i anterior a un altre passat. Se forma en el pretèrit perfecte d'indicatiu del verb HAVER+el participi del verb en qüestió: Yo haguí afegit. Tu hagueres afegit. Ell/ell hagué afegit. Nosatres haguérem afegit. Vosatres haguéreu afegit. Ells/elles hagueren afegit. Eixemple: Si haguéreu afegit açò, ara no tindriem este embolic.
- **FUTUR COMPOST.** Expressa una acció que ha de vindre. pero anterior a una altra que també vindrà. Se forma lògicament en el futur simple del HAVER+participi del verb que estem flexionant. Yo hauré afegit. Tu hauràs afegit. Ell/ella haurà afegit. Nosatres haurem afegit. Vosatres haureu afegit. Ells/Elles hauran afegit.
- **FUTUR COMPOST HIPOTÈTIC.** Expressa una acció provable o una acció futura, pero presentant-la com acabada. És el futur hipotètic d'indicatiu del HAVER+participi del verb que estem conjugant. Yo hauria afegit. Tu hauries afegit. Ell/Ella hauria afegit. Nosatres hauríem afegit. Vosatres hauríeu afegit. Ells/Elles haurien afegit.

ELS TEMPS SIMPLES DEL MODO SUBJUNTIU

- **PRESENT.** És el més utilitzat d'este modo, i fa referència tant al present com al futur. Eixemple: *No crec que torne* (ara o més avant). Els acabats en *-ar* afigen a la raïl: *-e, -es, -e, em, -eu, -en.* Eixemple: *Raone, raones, raone, raonem, raoneu, raonen* (Observeu que és pràcticament igual que el present d'indicatiu excepte en la 3ª persona del singular). Els acabats en *-er/-re/-r* i en *-ir* afigen a la raïl: *-a, -es, -a, -am, -au, en.*

Eixemples: Tema, temes, tema, temam, temau, temen. Afigga, afiggues, afigga, affigam, affigau, affiguen (La 2ª i 3ª persona del plural també poden escriure's: afegim, afegiu). Córrega, córregues, córrega, corregam, corregau, córreguen. Els verps incoatius afigen a la raïl lo següent: *-ixca, ixques, -ixca, -im, -iu, -ixquen*. Eixemple: Patixca, patixques, patixca, patim, patiu, patixquen. Ademés hem de tindre en conte els canvis ortogràfics: torcar>torque, tórcer>torça..., i la consonant velar que no és la *g* sino la *qu* o *c*: nàixer>naixca...naixquen, etc.

El verps *anar, estar, saber, cabre, fer, ser, caldre, caure, vore, oir, collir, morir, llegir, tossir* i *eixir*, presenten irregularitats en el present de subjuntiu: Vaja, vages, vaja, anem, aneu, vagen. Estiga, estigues, estiga, estigam, estaigau, estiguen. Sàpia, sàpies, sàpia, sapiam, sapiau, sàpien. Càpia, càpies, càpia, capiam, capiau, càpien. Faça, faces, faça, fem, feu, facen. Siga, sigues, siga, sigam, sigau, siguen. Calga (3ª persona singular), calguen (3ª persona plural. És un verp defectiu). Caiga, caigues, caiga, caigam, caigau, caiguen. Veja, veges, veja, vejam, vejau, vegem. Oja, oges, oja, ojam, ojau, ogen (les variants: oigga, oiggues, oigga, oiggam, oiggau, oigguen, també estan admeses per la RACV). Cullga, cullgues, cullga, cullgam, cullgau, cullguen. Muiga, muigues, muiga, muigam, muigau, muiguen (les variants: morga, morgues, morga, morgam, morgau, morguen, també estan admeses per la RACV). Lligga, lliggues, lligga, lliggam, lliggau, lligguen. Tusca, tusques, tusca, tuscam, tuscau, tusquen. Ixca, ixques, ixca, ixcam, ixcau, ixquen.

- **IMPERFECTE DE SUBJUNTIU.** La seua acció se situa tant en el present com en el passat o en el futur. Eixemples: *No volia que ell vinguera* (ara o ahir). *Voldria que ho escoltares* (ara o demà). És un temps majoritàriament regular, formant-se aixina: 1º grup (-ar), raïl del verp del + *-ara, -ares, -ara, -àrem, -àreu, -aren*. 2º grup (-re/-er/-r), raïl+ *-era, -eres, -era, érem, -éreu, -eren*. 3º grup (-ir), raïl+ *-ira, -ires, -ira, -írem, -íreu, -iren*. Eixemples: Raonara, raonares, raonara, raonàrem, raonàreu, raonaren. Temera, temeres, temera, temérem, teméreu, temeren. Afegira, afegires, afegira, afegírem, afegíreu, afegiren. Els dos únics verps irregulars en este temps són **ser** i **vore**: Fora, fores, fora, fórem, fóreu, foren. Vera, veres, vera, vérem, véreu, verem. Estes són les formes acceptades per la RACV, puix n'existixen unes atres que no estan admeses.

TEMPS COMPOSTS DEL MODO SUBJUNTIU

VERPS ACABATS EN **-IR**.

VERPS INCOATIUS: Són els que afigen l'increment *-ix* al radical del verb, en la 1^a, 2^a i 3ª persona del singular i la 3ª del plural del present d'indicatiu i de subjuntiu. Eixemple del verb fru-ir: Yo fru-ix-c. Tu fru-ïx-es. Ell/Ella fru-ïx. Nosatres fru-im. Vosatres fru-iu. Ells/Elles fru-ïxen.

VERPS PURS: No afigen l'increment *-ix* a la raïl del verb, sino les desinències, en les quals s'expressen la persona, el número, el temps, l'aspecte i el modo. La majoria dels verps acabats en *-ir* mantenen la flexió pura i no se fan incoatius com ara: **mentir, afegir, engolir, vestir, ajopir, brunyir, dormir, bollir, collir, cosir, cloixir, eixir, escopir, esmonyir-se, fregir, fugir, grunyir, junyir, llegir, morir, monyir, obrir, oir, omplir, pudir, regir, renyir, rostir, sentir, sortir, teixir, tenyir, tossir**. El verb *lluir* era antigament pur, pero hui en dia és incoatiu.

VERPS VELARISATS: Són els que tenint la primera persona del singular del present d'indicatiu un *-c* terminal, esta passa a ser una *-g* en el present de subjuntiu (excepte en els verps *tossir, teixir* i *eixir*, que conserven la *-c*). Eixemples: En el cas del verb DORMIR 1ª persona sing. present indicatiu: Yo dor**c**, en el present de subjuntiu seria: Yo dor**ga**. Tu dor**gues**. Ell/Ella dor**ga**... I en el cas del verb FREGIR: Yo frig**c**, donaria en el present de subjuntiu: frig**ga**, frig**gues**, frig**ga**, frig**gam**, frig**gau**, frig**guen**.

Eixercicis:

1. Ompli els espais en blanc:

iOh engany manifest de la fortuna, la qual les batalles que (3ª persona singular pretèrit perfecte simple d'indicatiu del verb **escomençar**)..... lo teu pare, de qui (1ª persona singular p. perfecte simple d'indicatiu del verb **tindre**)..... la victòria, ha reservades a tu, fill seu, que les finixques i termines gloriosament, en la sola por que les gents tenen de tu! iOh fortuna! ¿Qué te (1^a p. s. futur simple d'indicatiu verb **dir**)..... ....? ¿Qué te (1^a p. s. futur simple d'indicatiu verb **fer**).....? ¿He d'indignar-me contra tu? ¿O meravellar-me de les teues obres, aixina diverses i inestables? Puix aquell Scipió antic, capità valent i vigorós, victoriós, fort i robust, quan (3^a p. s. p. perfecte simple indicatiu verb **estar**).....en plenitud dels seus anys, (3^a p. s. p. perfecte simple indicatiu verb **fer**).....lloc a mi, que era jove, puix (3^a p. s. p. perfecte simple indicatiu verb **ser**)..... .... (participi singular masculí verb **véncer**)..... per mi en la guerra llatina. I tu, ara, per lo contrari, en los teus anys juvenils me vences dins de ma casa mateixa, sense nafra, sense batalla, sense colp i sense costalada.

2. Traduïx al valencià:

ofrecido	difundido	cometido
propuesto	tenido	metido
prometido	atendido	ofuscado
ofendido	muerto	puesto (posar)
vendido	venido	reido
cocido	escocido	escrito
dicho	fundido	merecido
abierto	impreso	habido
visto	vestido	molido
sido	traido	extraido
llevado (dur)	torcido/tuerto	cernido (cerndre)
vivido	dolido	supuesto
opuesto	puesto (pondre)	nacido
hecho	obtenido	freido
leido	omitido	proveído
soltado/suelto		dormido
suspendido	absuelto	provisto
movido	teñido	uncido
comprimido (prémer)	entendido	conocido
cerrado (cloure)	olido	yacido

3. Conjuga el pretèrit perfecte simple del verp **ser**:

Yo

Tu

Ell/ella

Nosatres

Vosatres

Ells/elles

4. I l'imperfecte de subjuntiu del verp **saber**:

Yo

Tu

Ell/Ella

Nosatres

Vosatres

Ells/Elles

5. Conjuga l'imperfecte d'indicatiu del verb **riure** (escriu les dos formes possibles):

Yo

Tu

Ell/Ella

Nosatres

vosatres

Ells/Elles

6. Conjuga el present d'indicatiu dels verbs **eixir** i **vestir**:

Yo

Yo

Tu

Tu

Ell/Ella

Ell/Ella

Nosatres

Nosatres

vosatres

Vosatres

Ells/Elles

Ells/Elles

7. I dels verbs **oir/oure** i **teixir**:

Yo

Yo

Tu

Tu

Ell/Ella

Ell/Ella

Nosatres

Nosatres

vosatres

Vosatres

Ells/Elles

Ells/Elles

8. -Posa *s*, *ss*, *c*, o *ç* a on corresponga. També la dièresis i l'accent:

frac...os / gra...os / na...os / pa...os / avi...os / sumi...os / enchi...os / pai...os / prete...os / defe...os / clo...os / llepro...os / lleto...os / permi...os / france...os / prince...es / tapi...os / suspe...os / dee...es / omi...os / narcí...os / fideicomi...os / escoce...os / sui...os / defe...os / be...os / me...os / ate...os / tre...os / pe...os / pave...os / ile...os / pale...os / dece...os / progre...os / burgue...os / reingre...os / entreme...os / se...os / reve...os / trave...es / to...os (cogote) / tramu...os / abu...os / u...os / reclu...os / intru...os / cendro...os / arcabu...os / verdo...os / amargo...os / angle...os / profe...os / gro...os / ro...os / pari...os / concí...os / ga...os / repa...os /

9. -Traduïx les següents paraules al valencià. Algunes d'elles tenen varies formes; posa sobre tot les que duguen s, ss, c o ç. També hi ha paraules que no tenen estes lletres:

siete
set
suyo
saco
salero
sede
sebo
satén
conjunto de dieciséis unidades
aceitera
setecientos
secuela
zumo
recipiente normalmente de barro de forma troncocónica que sirve para hacer la colada

jaloque
fruncir
setabense
melaza
quicio
bisagra
eso
esto

calle sin salida
curtir
adentrar
avance

orinal
coso (plaça de bous)
cosaco
maíz
consejo
mes
mas
cebolla
princesa
príncipe
marquesa
abadesa
sastre
sílabo
monosílabo
cincuenta
seis
sesenta
sesenta y ocho
Alcácer
almuerzo
fuerza
dulce
perezosa
rancio
osificar
cahizada
necesario
rusos
andaluces
enseñanza
anchura
seto, bardal
otoño
ardilla
delfin
al anochecer(subst.)
sucesión

tenencia
visaje
rozar
desangrar
desellar
desecar
desemejanza
destajo
ese (nom de la lletra)
aguzar
abrazo
ausencia
beso
pisada
cal
calzado
cajón (de mobles)
engrasar
pezon
altramuz
gorda, gruesa
caza
capaz
meses
arroz
almacén
Francia
suízos
ingleses
renacimiento
altura
alzar
arrastrar
poner / quitar la mesa
confesor
arrozal
amanecer(subst.)
surtir

alquerque
alquiler
alteza
embalse
embozo
en este preciso momento
revestir de cuero
al raso
sufridera
tornasol
venezolano
colmena
cupresino
buzón
cabezal
encasillado
grandullón
huidizo
falso
fósil
hélice
calabaza (frut)
suerte
palangana
suspiro
asolarse
asincronía
asignación
asimétrico
candil
canción
chamuscado
cíngaro
clásico
conciación
creencia

alquicel
alubia
balance
embarnizado
pesadilla

real (subst., diners)
rasel
torcidillo
veraz
culebra
cuna
cuerdo
cabezo
encharcarse
galvanizado
granizo
hoz
feroz
heladizo
alumbrado (subst., conjunt de llums)
pesario
prisionero
suspendido
presencia
asolear
asesor
asediar
asirio
andén
chapuzar
chiste
cizalla
clase
corraliza
desaire

10. Traduïx al valencià lo següent:

Misa:..... Asno:..... Asilo:..... Asistencia:..... Asociación:.....
Necesidad:..... Llenísimo:..... Agresor:..... Ingreso:.....
Progreso:..... Congreso:..... Princesa:..... Duquesa:.....
Marquesa:..... Ingleses:..... Ecoceses:..... Rusa:.....
Suizos:..... Centésimo:..... Brazo:..... Arroz:.....
Disección:..... Disolución:..... Desalar:.....
Desección:..... Diseño:..... Pasear:..... Huesos:.....
Escisión:..... Clase:..... Profesión:..... Vasallo:.....
Misión:..... Confesar:..... Posible:..... Masaje:.....
Fósil:..... Sucesión:..... Cesar:..... Diosas:.....
Comisión:..... Tapices:..... Trozos:..... Altramuces:.....
Desgracia:..... Abundancia:..... Audaz:..... Capaz:.....
Feliz:..... Suceso:..... Aceptar:..... Respetar:.....

Vencido:..... Esperanza:..... Encendido:..... Estendido:.....
 Entendido:..... Remitido:..... Desheredado:..... Coser:.....
 Once:..... Doce:..... Trece:..... Venenoso:.....
 Jugosos:..... Chiste:..... Codo:..... Doncella:.....
 Sencillo:..... Dieciséis:..... Diecisiete:.....
 Mediterràneo:..... Séptimo:..... Noveno:.....
 Décimo:..... Duodécimo:..... Nonagésimo:..... Vigésimo:.....
 Decimo tercero:..... Milésimo:..... Cuarenta:.....Cincuenta:.....
 Sesenta:..... Décuplo:..... Séptuple:..... Un par:..... Un
 terno:..... (Un conjunt de tres coses). Docena:..... Quincena:.....

11. Posa el pronom *ne* o *en* o *lo, la, los, les* a on calga:

Maria compra moniatos. Ella.....compra.

Tinc sèt cartes. .... tinc sèt.

Hèctor ven les seues monedes romanes. Ell .... ven.

Tica, planta estes tomaqueres. Ella .... planta.

¿Tens vi? No, no .... tinc.

No heu fet cap d'eixerxici. Segur que no ....heu fet cap.

¿Creus que aixina deprenrà alguna lliçó? Alguna .... deprenrà.

Nelo se beu dos llimonades. Ell se ...beu dos.

En acabar açò, se ....anirem a la montanya.

Els ...anaven al cassino.

Ell porta un sac de creilles pero yo me ...emporte dos.

Chimo du els llibres a la taula. Ell ....du.

12. Conjuga el present d'indicatiu i el de subjuntiu i també el pretèrit perfecte simple del verb **mentir** i **morir**:

PRESENT D'INDICATIU

Yo	Yo
Tu	Tu
Ell/Ella	Ell/Ella
Nosatres	Nosatres
vosatres	Vosatres
Els/Elles	Els/Elles

PRESENT DE SUBJUNTIU

Yo	Yo
Tu	Tu
Ell/Ella	Ell/Ella
Nosatres	Nosatres

vosatres	Vosatres
Ells/Elles	Ells/Elles
PRETÈRIT PERFECTE SIMPLE	
Yo	Yo
Tu	Tu
Ell/Ella	Ell/Ella
Nosatres	Nosatres
vosatres	Vosatres
Ells/Elles	Ells/Elles

13. Traduir al valencià lo següent:

1. Un momento antes de que la mujer de pelo rubio saliese con su bruna yegua a pasear por los verdes campos, el lobo se puso a aullar y el sol a ponerse por el horizonte, como si fuera a yacer en su lecho con su blanca amada.
2. Has comprado bastante pan.—Sí, he comprado bastante.
3. ¿Esto és de Cento?—Sí, lo és.
4. Habia mucha gente hoy en la plaza.
5. Enciende la luz de la habitación que no me veo.
6. Este sobre és de Tica.—Sí, lo és.
7. Se salieron con la suya.

14. Escriu la paraula correcta al costat de les següents paraules:

xafardechar..... xafardeig..... xafigar..... xamela (la e és oberta)..... despatx..... empatx..... sanglot (la o és oberta)..... xeu (la e és oberta)..... Betxí..... Elx..... Xirivella..... Xàvia..... Eixàtiva..... Almasora..... Xilxes..... garage..... lletgesa..... empatxar..... cartuch..... llegisca..... regisca..... jinyixca..... fregisca..... gener..... chent..... micha..... orechar..... cherarguia..... magestat..... platja..... alchup..... moncha..... envejes.....vengansa..... jutge..... llotja..... juçgar..... cartuxos..... carusa (cara demacrada)..... caisa..... aisina..... pescateria..... exercici..... calais..... exemple..... jijonenc..... textos..... extranger..... escloure..... anejo..... explosió..... jo..... viatjar..... chudeu..... Gesús.....

15. Substituïx els punts per *j, g, ch, ig, x*, segons calga:

.elat .ersei .els .eneralitat .eroglífic esuïta .ènero .ens .epa
paisa.e volta.e .àrcia oi.ós go.e fri.c .arrar lli..am .acobí lle.

.enofòbic   compana.e   forma.e   lle.a   .aponés   au.ili   vi.c   e.cepció
 gui.   .úquer   fe.e   flui.   nai.   pei.   .i.anta   .aloc   .ativenc   pen.ar
 .iular   ar.iu   pun.a   ba.iller   Alberi.   Bar.   ma.   ro.   Fel.   Ber.
 Vilamar.ant   fu.ir   afe.ir   afli.ir   re.ir   mi.   desi.   esto.

16. Escribe dos derivats per cada paraula següent:

mig.....	correja.....	sondeig.....
lleig.....	punteig.....	botija.....
roig.....	rodeig.....	monja.....
boig.....	enveja.....	taronja.....
cabreig.....	esponja.....	granja.....

El pronom NE o EN té diferents usos:

- Substituïx a un substantiu sobre el qual recau l'acció del verb, es dir, el complement d'objecte directe (COD), pero este substantiu mai ha de tindre un sentit concret, determinat, porque si aixina fora, hauríem de substituir dit COD per: *el, lo, la, los, els, les*. Eixemples: *Menja pastiços—Ne menja. He venut vint llibres—N'he venut vint. M'has posat molt de vi—Me n'has posat molt. És possible que se sàpia alguna lliçó—És possible que se'n sàpia alguna. He vingut en el tren de les tres—He vingut en el de les tres. Te done estes revistes—Te les done.*
- Pot reemplaçar a un complement preposicional que du davant la preposició *de* (donat conte del sentit no concret de la frase). Eixemple: *M'has posat poc d'arròs—No, yo crec que te n'he posat prou. He comprat dos quilos de bresquilles—N'he comprat dos quilos, pero si diem: He comprat estos dos kilos de bresquilles, seria: Les he comprades.*
- És usat com auxiliar en tots els verbs de moviment, pero quan estos estan en forma reflexiva. Eixemples: *Eixe se'n puja a la figuereta. No te n'ixques al carrer. Tu t'enrecordes només que d'això pero yo me n'enrecorde de tot.*
- Hi ha un us gramaticalment incorrecte, pero molt generalisat, per lo qual no es considera incorrecte, encara que no és recomanable. Eixemple: Lo correcte seria *Hi ha pa*, a on *pa* és el COD, pero tots, o quasi tots, diem: *N'hi ha pa*, a on *n'* i *pa* estan fent de COD. (¡Atenció en el plural!, no es diu *N'hi han llibres* —o lo que siga—, sino *N'hi ha llibres*).
- Per últim, hi ha un us del pronom NE o EN que es troba en extinció: Substitució d'un circumstancial de lloc en la preposició *de* davant. Eixemple: *¿Quan tornes de Borriana?—En tornaré cap a les dèu de la nit.*

Eixercicis sobre el pronom NE o EN.

1. Traduïx al valencià la primera frase i completa o posa la contestació, també en valencià.

¿Tiene muchos admiradores el coro popular?— Sí, ... molts.

He d'emprender este decàlogo, ambicioso y ilusionante—Sí, he .....

Hay muchas cajas— .....

Has comprado leche—Sí, ...

¿Quieres un cigarrillo?—No, gràcies, no.....cap.

¿Tenemos bastante aceite?—Sí, ...

¿Has leído alguna obra de Bernat i Baldoví?—Sí, ...només una.

¿Has visto las Fallas de este año?—Sí, ... totes.

Tenias cuatro cartas en el buzón—.....quatre en .....

Has comprado poco pan—No, ...prou per a hui.

Mañana me vuelvo a ir de viaje:.....

Me llevo ocho cajas de tomates—.....huit.

Hay mucha gente:.....

¿Cuándo vuelves de Bechí?—.....

Usos del pronom HI:

- Per acompanyar al verb *haver*. Eixemple: *Hi ha molts eixercicis a fer*. O a uns atres verps, tals com *tornar, vore, trobar...*, quan són usats en forma reflexiva i no hi ha COD: Eixemple: *No m'hi veig. No t'hi trobe*.
- Per a substituir a circumstancials de lloc que no tinguen la preposició *de* davant. Eixemple: *Els amics hi vindran demà (hi=al poble)*. Este us es troba en extinció.

El pronom HO substituïx:

- Als demostratius neutres: *açò, això, allò*. Eixemple: *Te compre açò—T'ho compre*.

- A coses desconegudes que poden ser substituïdes per un demostratiu neutre.
Eixemple: Ella ven *tot lo que pot*—Ella ho ven.
- A frases sanceres. Eixemple: *¿Eixe que ven?*—No ho sé.
- A l'atribut dels verps copulatius o atributius, com ara els verps *ser, estar, paréixer, semblar, quedar-se, fer-se, ficar-se...* Eixemples: *¿Tan gran és la casa?*—Sí, ho és. Esta habitació sembla *una porcaterra*, pero no *ho és*.
- No es farà us d'ell quan el COD vaja precedit d'un determinant: artícul (*el, la, els, les*); un numeral (cardinal o ordinal); un demostratiu (*este, eixe...*); un possessiu (*el meu, el teu...*) o un indefinit com *mateix* o *atre* precedit per l'artícul *el, la, lo*. Eixemples: M'han venut *quatre caixes de masclets*—Me n'han venut quatre. *¿Li has tornat el seu llibre?*—No, no li l'he tornat.

Eixercicis:

1. Substituïx lo que està en cursiva pel pronom adequat o completa la frase:

Si t'agrada, pots quedar-te *això*

¿Estàs malalt?

Pareix *graciós*, pero no...

Dus-me *tot allò que te doní*

¿Quan vindràs a ma casa?—No....

¿Pots encendre'm la llum?, és que no.....veig.

.....ha moltes coses ahí damunt.

¿Has comprat la caixa de mistos?—No, no.....

¿Has dut la beguda?—Sí, ...

¿Quedaven encara fraules en la tenda?—Sí, encara.....

Compreu el pernil—Compreu....

Enrecorda't que *hi* i *ho* mai s'apostrofen, pero sí *ne* o *en* (n', 'n)

VOCABULARI

Ompli la tabla següent en els térmens adequats al títol de cada columna.

Objectes del carrer	Establiments d'un carrer	Vehículs circulant	Elements d'un edifici

LÈXIC

1. Escriu els gentilicis (masculí, femení i plural) que corresponen a les següents nacionalitats o regions:

Rússia
 Japó
 Irak
 Anglaterra
 Escòcia
 València
 País Vasc
 Eslovenia
 Marroc
 Bèlgica
 Andalusia
 Suïssa
 Extremadura
 País de Gales
 China
 Argentina
 República Checa
 Noruega
 Nicaragua

2. Ompli el requadro següent. ¡Atenció!, Benicàssim té dos formes, posa-les:

els naturals de...	són:	els naturals de...	són:
Burriana	borrianencs	Castelló	
Bechí		Alberich	
Alzira		L'Alcora	
Alcosser		Benafigos	
Rafelbunyol		Cabanes	
Gandia		Dénia	
Benidoleig		Benicàssim	
Xàbia		Tales	
Alacant		Catí	

VOCABULARI: El zoològic.

Animals terrestres: mona, mico, chimpansé, gorila, orangutà, hipopótam, rinoceront, cocodril, elefant, búfal, bisont, zebra, lleó, tigre, pantera, lleopard, girafa, gamell, dromedari, cangur, gasela, cérvol, llop, castor, farda, rabosot/rabosa, hiena, javalí, orso, panda, camalleó, fardacho, sangrantana, caragol, ratolí.

Aus: aucell (pardal), àguila, cigonya, falcó, còndor, buitre, esturç, colom, canari, periquito, guala, cotorra, guacamai, mussol, òbila/moixa, oroneta/oronella, blanca, perdiu.

Insectes: palometa, cuc, gruga, mosca, mosquit, panderola, borinot, abella, avessa, llombrígol, formiga, chicharra, puça, saltamartí.

EXPRESSIÓ ESCRITA

Escriu 10 frases utilitzant paraules del vocabulari de les unitats anteriors i d'esta, aixina com de tot lo que hem donat fins ara.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

LLECTURA

Llig-te el text següent i fes un comentari sobre l'idea o idees que expressa.

—iEl rei!

Este fon el crit que resonà pels voltants i baix les revoltes de pedra de la Casa Consistorial. La multitud es dividí en dos grans masses, formant un carrer estret que donava pas a dos reis d'armes precedint a En Pere, seguit del de Xérica i d'alguns escuders.

El rei vestia cota de malla, i además de sa llarga espassa, portava penjant del cinturó son celebre punyal. Li cenyia el front un caixco de batalla, sense cap d'adorn i la careta alçada. Son mirar era digne; el rostre mostrava un gran despit, i el pas era el d'un home que no tem res.

En entrar en l'antesala del Consell, fon saludat per tres crits de:

—iVixca el rei!

En Pere mirà a la multitud, mentres s'alçava la cortina que tancava l'entrada de la sala, i els dos heralts, colocats a la porta, baixaren les maces en senyal de respecte. Els del rei les baixaren també i entraren en el saló, precedint al sobirà, que anà directament a ocupar el sitial que s'alçava entre els sitis dels dos Justícies, encara que un poc més arrere i sobre un escabell més alt.

Els jurats permaneixqueren de peu i en el cap descobert, sense mostrar en la seua postura, ni el respecte servil del cortesà, ni l'audàcia feresta de l'escepticisme polític.

El rei pareixia recollir en la ment les idees que debia emetre, pero sense perdre el corage tranquil que constituïa una de les dots més característiques de son geni. Ni una veu ni una remor interrompia el silenci que regnava en el palau municipal; esperaven una paraula augusta que decidira de la calma o de la tempesta que s'anunciava en la lluntania.

En Pere, després d'haver meditat un moment, es dirigí al Jurat, i digué:

—Magnífics senyors, assenteu-vos i cobriu-vos.

Els magistrats del poble feren un profund acatament i s'assentaren.

—Hem vingut, continuà el rei, perque vos tenim en molt i perque desigem entendre vostres sabis consells. Desijosos d'assegurar la pau i la felicitat d'este regne, havíem pensat en nomenar governadora general a nostra molt amada filla l'infanta Na Constança. En mig dels afligiments que el Senyor Deu mana al sí de nostra família, no hem trobat atra persona més digna ni més virtuosa per a representar a nostra regia autoritat en uns pobles que nos són tan volguts. Molt ho hem meditat, i a la fi hem cregut que en satisfer el cor del pare, complièm en els deures del rei. Aixina vos ho manifestí per message del magnífic senyor Pero de Xérica; pero vosatres no haveu acceptat nostra bona intenció. Hem jurat els vostres furs i privilegis; pero Nós no hem tampoc oblidat que vos devem el vostre benestar en un bon govern. Venim, puix, a escoltar-vos: resolgau.

Els jurats escoltaren respectuosament al sobirà, i a son breu discurs succeí un greu i religiós silenci. El Justícia civil es posà de seguida en peu, es descobrí i esperà que el rei li permetera contestar.

—Parleu, digué En Pere.

El magistrat s'inclinà humilment, i contestà en una veu ferma per reposada:

—Poderós senyor: El Consell de vostra fidel ciutat de València vos agraïx complidament l'estimació que vos digneu fer de sa llealtat. Acata i reverència a vostra altea com a son senyor i rei, i no puc mancar d'aplaudir les excelses virtuts de la molt alta i molt poderosa senyora infanta Na Constança, a qui Deu faça prosperar. Pero el Consell, guardador dels furs i privilegis que otorgaren les Corts del regne i que aprovaren i juraren guardar els senyors reis de València, ha degut respectar el que prohibix a les femelles governar este vostre regne, confiant este càrrec tan excels al varó promogènit, hereu de la corona. El Consell no té poder per a cassar i anular lo que feren les Corts i sostenen els Estaments; per això ho recordà a l'egregi messenger de vostra altea, publicant hui mateix sa resolució, per ensenyar a l'honorable poble de València a respectar els seus privilegis. Vostra altea dispon de les nostres facendes i de les nostres vides, pero vós, senyor, nos hauríeu de

castigar també si faltàrem a lo que hem oferit en encarregar-nos del regiment de nostra bona ciutat.

Els jurats no donaren tampoc cap de senyal que expressara l'impresió que havia fet en els seus ànims la resposta del Justícia. El rei l'escoltà atentament, i sí be sa cara es contragué d'una forma inequívoca, contestà, no obstant, en la mateixa dignitat que se revelava en les paraules del magistrat:

—Vos agraïm la justícia que dispenseu a la nostra bona intenció. Nós respectem, perque aixina ho hem jurat davant de Deu i dels hòmens, les lleis fetes en Corts i els privilegis que haveu adquirit segons la llei. Pero mirant pel be de la República vos preguntem, senyor Jurat: ¿cregeu que la nostra molt amada filla no siga capaç de governar este regne poderós?

—I València se n'honoraria si no ho impediren els furs.

—¿Cregeu que el seu cor no s'obrirà a tota malaurança i que els seus oïts es tancaran a les clamors de la justícia?

—iOh! Lliure-nos Deu de no acatar l'ànima generosa de l'infanta.

—¿Per qué puix vos oponeu a rebre esta benedició del Senyor Deu?

—Perque aixina ho manen els furs del regne.

—Abans és la salut del poble.

És veritat, poderós senyor; pero els furs han previst tots estos casos, i la salut del poble està en ells assegurada.

—Alguna volta els regidors del regne hauran mermat l'integritat d'eixes lleis per valorar sa tirania.

—No, quan el Consell ha complit en el seu deure.

—¿És dir, que no val res la voluntat del vostre sobirà?

—El rei és el nostre pare, i com a tal l'acatem.

—Complixca's, puix, la nostra voluntat, digué En Pere, fent un esforç per a contindre's.

—Complida siga, sense mancar als privilegis del regne.

—¿No temeu al nostre poder?

—El respectem per amor, no per temor.

—¿Sabeu que vos exponeu a ser rebels?

—No ho permeta Deu.

—Ho sereu, oponent-vos a les nostres bones intencions.

—Reverenciarem a la dama com a la santa *madona*¹, pero no obedirem a la governadora general del regne.

—Senyor Justícia, mireu que parreu en el rei.

—I yo conteste, senyor, en nom dels furs.

—Donarem nous privilegis a València.

—I València els rebrà prostrada, pero sense disminuir els adquirits.

—Vos exponeu pel contrari, a l'enuig del vostre sobirà.

—Morirem beneint-lo.

—¿És eixa la vostra resolució, senyors del Consell?, demanà el rei.

Els jurats s'inclinaren de manera notòria en senyal d'assentiment.

—Ya ho veeu, senyor, continuà el Justícia; el Consell que representa a València, aprova les meues paraules.

—iProu! exclamà En Pere, posant-se en peu i fent lo mateix els jurats. Sabem lo que hem de fer.

—Senyor, mediteu-ho en nom de Deu.

—Ya ho em pensat. S'han de castigar als rebels.

—Senyor, vostra és ma vida, respongué el magistrat, doblant el genoll.

—¿Temeu ya, senyor jurat?

—Oh, no, poderós rei; vos dec obediència, pero dec a nostre bon poble la llibertat dels seus furs.

—iPer Sant Jordi! no sabeu fins a on arriba la nostra voluntat. Vos donem un dia per a meditar.

—No és menester; pensat està.

—iAi dels deslleals!

—Ací no ne trobareu, senyor.

—Complixca's puix la justícia de Deu, conclogué el rei.

—Complida i acatada per sempre, respongué el Justícia.

En eixe moment s'alçà en l'antesala una remor, sorda al principi, que anà creixent després fins esclatar en una violenta cridoria, que es prolongà per tota la plaça de la Palla i carrer de Sant Nicolau², que estaven replets de gent. En mig d'aquell tumult es deixava oir el toc de somatén, que havia tornat a escomençar en nova puixança.

El rei quedà un instant absumit en la més profunda meditació, en tant que els jurats, en actitud humil, respectaven el silenci de son sobirà.

—El cel vos garde, digué per fi el rei, baixant de seguida al centre de la sala.”

¹*madona* Tractament equivalent a *senyora*, que s'aplicava a dones d'alta categoria, a regines, a santes i inclús a la Mare de Deu.

²Plaça de la Palla i carrer de Sant Nicolau: en l'actualitat, plaça de la Mare de Deu i carrer de Cavallers, respectivament, de València Ciutat. L'edifici a on es reunia el Consell de la Ciutat de València estava situat en el chicotet jardí que es troba davant del Palau de la Generalitat i dona a dita plaça. Est edifici es cremà i assolà a mitan del segle XIX.

(Fragment tret de l'obra de Vicent Boix *La campana de l'Unió*).

1. Sopa de lletres. Troba les paraules amagades, tenint en conte que poden estar escrites en qualsevol direcció. Per a que queden destacades, fes-ho en roig les que trobes o les rodeges en una llapicera o les escrius avall.

P	N	Z	S	W	X	E	R	U	O	M	E	U	M	O	C	X	Z	Q
C	B	P	Q	I	N	L	Z	O	A	L	C	A	V	O	R	G	W	H
E	C	E	L	S	M	A	I	P	T	A	L	L	E	R	R	O	F	L
M	X	L	L	K	A	R	Q	S	N	K	B	C	C	K	T	B	L	R
W	A	N	T	L	L	L	O	E	W	F	A	L	A	C	S	E	H	X
A	A	E	I	H	U	S	P	R	T	S	K	Q	H	D	R	U	A	D
I	M	M	R	N	G	G	S	T	A	N	T	U	N	B	I	R	M	A
T	S	L	I	F	A	N	A	F	T	X	A	I	I	O	E	R	P	J
N	R	A	L	W	F	I	A	R	H	S	U	L	K	T	R	S	A	N
A	A	N	T	E	L	L	Q	K	E	C	L	Q	I	Z	Q	U	K	E
L	P	A	N	A	D	Z	A	Z	V	R	A	L	N	Y	V	W	H	M
L	A	R	E	U	G	E	L	L	O	P	L	A	N	A	R	A	B	Z

2. Encreuat. A on estan les X no s'escriu res. En la cassella marcada en un asterisc ha d'eixir el nom d'un poble o ciutat, pero que es llig en sentit vertical.

X	X	X	X	X	X	*					X	X
X	X	X	X								X	X
X	X	X	X	X								
X	X	X	X	X						X	X	X
X	X	X							X	X	X	X
								—			X	X
X	X	X	X	X	X							
									X	X	X	X

Fila 1ª: Beguda que es fa batent gelat, llet o uns atres ingredients.

Fila 2ª: Traure en els llavis i la llengua el suc o la substància d'una cosa.

Fila 3ª: Ferrage de dos peces unides o combinades que, en un eix comú i subjectes una a un sostenidor fix i una atra a la porta o tapa, permeten el gir d'estes.

Fila 4ª: Gojar.

Fila 5ª: Assent en respala, per lo general en quatre pates, i en el qual només cap una persona.

Fila 6ª: Menejar-se sense canviar de lloc una persona o cosa.

Fila 7ª: Fruit de l'arbre de les famílies de les rosàcees, en tronc tortuós, prim i branques obertes i un poc espinoses; fulles peciolades, grans, elíptiques, dures, sanceres o dentades en la mitat superior, verdes per l'endret i lanuginoses per l'envés; les flors són blanques, axilars i quasi assentades. És espontàneu, pero també se cultiva. Este fruit té una forma ovoide, groguenc, rogenc, d'uns tres centímetros de diàmetro, coronat per les lacínies del càlic, dur i acerp quan se desprén de l'arbre; bla, polpós, dolç i comestible quan està passat.

Fila 8ª: Senyal que deixa el peu de l'home o de l'animal en la terra per a on passa.